

ORTAÖĞRETİM KURUMLARINDA KARŞILAŞILAN DİSİPLİN SORUNLARI DISCIPLINE PROBLEMS ENCOUNTERED IN SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS

Tuğçe KAÇAR*

Öz

Disiplin, öğrenciye istenilen davranışların hangisi olduğunu gösterip öğretmek, beklenen davranışı öğrenciye öğretip bu davranışı içselleştirmesini sağlamaktır. Disiplin sorunu, eğitim faaliyetlerinin düzenli işlenmesini engelleyen, sınıf aktivitelerinin akışında aksamalara yol açan düzen bozucu davranışlardır. Bu makalenin amacı, literatüre dayalı olarak disiplin kavramını ve bu kavramın ortaya çıkış nedenlerini, istenmeyen davranış belirtilerinin neler olduğunu, okul yönetimi ile okulda disiplin kavramı arasındaki ilişkiyi, öğretmenden kaynaklanan disiplin sorunlarını, ailede disiplin anlayışını, lise öğrencilerinin yaşadıkları disiplin suçlarını ve çözüm önerilerinin neler olabileceğini incelemektir. Öğrencilerin sınıf içerisinde istenmeyen davranışlarını önlemek ve öğrenci başarısını arttırmak için öneriler geliştirildi.

Anahtar Kelimeler: Disiplin, Disiplin Sorunları, Disiplin Suçları.

Abstract

Discipline is to show and teach student which ones are the desired behaviors and to ensure student to internalize the expected behavior by teaching it to the student. Discipline problem is disorganizing behaviors that prevent regular functioning of educational activities and lead to failures in the progress of classroom activities. The purpose of the present study is to investigate the concept of discipline and the causes of occurrence of this concept, what indicators of misbehavior are, the relationship between school management and the concept of discipline in the school, discipline problems caused by teacher, disciplinary understanding in the family, disciplinary actions committed by high school students, and possible solution offers based on the literature. Recommendations were developed to prevent misbehaviors of students in the classroom and to increase student success.

Keywords: Discipline, Discipline Problems, Disciplinary Actions.

1.GİRİŞ

Disiplin, belli bir amaçla bir araya gelmiş insanların düzen içinde yaşaması için kurallar konulması, bu kurallara uyulmadığı takdirde verilecek hükümleri ve alınması gereken önlemleri ifade eder. Disiplin, eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır. Eğitimde disiplin; öğrenciye istenilen davranışların hangisi olduğunu gösterip öğretmek, davranışı gerçekleştirip gerçekleştirmediğini izlemek, davranışı göstermediğinde cezalandırıp, beklenilenden daha iyi davranışı sergilediğinde ödüllendirmektir. Bu açıdan disiplin beklenen davranışı öğrenciye öğretip bu davranışı içselleştirmesini sağlamaktır (Habacı, Tanrılılu, Atıcı, Ürker ve Adıgüzelli, 2013: 1953-1971). Başar'a (1999) göre disiplin sorunu: Eğitsel çabaları engelleyen, sınıf aktivitelerinin akışında aksamalara yol açan düzen bozucu davranışlardır (Boyras, 2007: 16).

Disiplinin temel amacı, öğrenmeyi kolaylaştırmaktır. Öğrenmeyi sağlayıcı bir sınıf ortamının yaratılması amacıyla, kural koyma ve istenmeyen davranışların önlenmesini içeren genel bir kavramdır. Disiplin kavramı ile ceza kavramı çoğu kez eş tutulmaktadır. Oysa bu iki kavram birbirinden çok farklıdır. Ceza yıkıcı davranışa tepkidir. Disiplin ise yıkıcı davranış ve bundan doğan tepkiyi önlemek yanında, problem doğduğunda ya da oluştuğunda ne yaptığımızla ilgilidir (Habacı vd, 2013: 1955).

Büyükkaragöz ve Çivi'ye göre disiplin, öğrencilerin bir asker davranışa girmesi, sınıfta kıpırdamadan oturması, öğretmenin karşısında korkuyla durması, öğretmenin kızarak, azarlayarak onları yönetmesi değildir. Okulda öğrenciyi severek, okşayarak onun şahsiyetine saygı duyarak ve onu kırmadan disiplin sağlamak esastır. Aslında iyi fakat zor olanı budur. Kızıp korkutularak yaptırılan davranışlar geçicidir. Böyle olduğu zaman öğretmen sınıfta olduğu sürece öğrenciler iyi davranışları gösterirler. Öğretmen sınıftan ayrılınca öğrenciler eski davranışlarına dönerler. Halbuki bizim istediğimiz öğrencinin isteyerek yaptığı kalıcı davranışlardır (Akt: Akar,2006).

Disiplin, bazen karşımıza dayak olarak da çıkmaktadır. "Dayak cennetten çıkmaz" ve " eti senin kemiği benim" gibi atasözleri, toplumda disiplin anlayışını bu şekilde sağlaması ve benimsemesi son derece sakıncalıdır. Çocuklarına ve öğrencilerine şiddet uygulayan ebeveynler ve öğretmenler onları eğittiklerini

*Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Yönetimi ve Deneticiliği Yüksek Lisans Mezunlu, tugcem57@hotmail.com

düşünürler oysaki sorun gerçek sevgiyi bilmemeleri ve cehaletten kaynaklanır. Anne ve babalar çocukları için canını bile verebilir ama onlarla verimli biçimde vakit geçirmeyi bilmezler. Ebeveynler çocuklarını bir an gelir şımartır, bir an gelir şiddet uygular. Çocuğun anne ve babadan aldığı çelişik davranışların geleceğin sadist ruhlu ve şiddete eğilimli bireyler hazırladığından haberi bile yoktur.

Öğrencilerle okulları hakkında konuşulduğunda en sık kullandıkları mecaz hapishanedir. Öğrenciler kendilerini hapisteki mahkûmlar, öğretmenleri gardiyanlar ve okul müdürünü de hapishane müdürü olarak görürler. Öğretmenlerin enerjilerinin çoğu öğrencileri kontrol etmek ve okul kurallarına uymalarını sağlamak için harcanır. Bütün bu nedenlerden dolayı öğrenme süreci zarar görür (Kıroğlu, 2010: 355).

Lise çağındaki öğrencilerin içinde buldukları gelişim döneminin zor bir dönem olduğu bilinmektedir. Lise öğrencilerinin duygu, düşünce, tutum, davranış, amaç ve beklentilerini etkileyen üç etmen bulunmaktadır: Bunlar, temel kişilik yapısı, ergenlik çağına özgü psiko-sosyal özellikler ve gencin yaşadığı çevrenin çeşitli özellikleridir (Yavuzer, 1982'den akt: Sarpkaya, 2007). Williams ve Myers'e (2004) göre lise dönemini özel kılan, ortaöğretim kademesinde öğrenim gören öğrencilerin ergenlik dönemini yaşıyor olmalarıdır. Lise öğrencilerinin gelişim dönemi olan ergenlik, yaşamın en karmaşık ve fırtınalı dönemi olarak kabul edildiğinden, okuldaki disiplin sorunlarıyla birlikte anılmaktadır. Bunun nedeni, ergenlerin kendi ayaklarının üzerinde durma ihtiyacının bir sonucu olarak, kimliklerini kazanırken, toplum kuralları gibi okul ve sınıfla ilgili yönetmeliklere de meydan okumalarıdır (Akpınar ve Özdaş, 2013).

Farklı kültürden ve farklı sosyo-ekonomik düzeylerden gelen, karakterleri, ihtiyaçları, algıları, tutumları, inançları, yaşayış tarzları birbirinden farklı olan öğrenciler aynı sınıf ortamında bir arada öğrenim görürler. Bu kadar farklı özelliklere sahip olan öğrencilerin, aynı sınıf ortamını sorunsuz biçimde paylaşmaları oldukça zordur. Öğrencilerin istenmeyen davranışlarının anlaşılması, daha iyi öğrenme ve öğretme süreci için bir gereklidir (Türnüklü, 2006: 3'den akt: Çankaya, 2011: 308).

Öğrencilerin istenmeyen davranışlarının gerek *sınıf dışından* gerekse *sınıf içinden* olmak üzere birçok nedeni olabilir. *Sınıf dışı etkenler* olarak, sınıfın dışındaki çevrenin özellikleri, okuldaki bireyler arasındaki geçimsizlik, öğrenme fırsatlarının eşit olmayışı vb. sayılabilir. *Sınıf içi etkenler* olarak da, öğretmen merkezli yöntemlerin kullanılması, öğretmenin deneyimi, kişiliği, tutumu, duygusal durumu, öğrencinin yaşantısı, başarısı, etkileşim düzeyi, sosyal becerileri, gereksinimleri, sınıfın aşırı kalabalık olması, fiziksel yapısının uygun olmaması, oturma düzeninin uygun olmaması olarak sayılabilir (Kazu, 2007: 57). Sınıfta disiplinin amacı, öğrenciye kendi davranışlarını denetleme, değerlendirme yeteneği kazandırmaktır. Öğrencinin bu yeterliliği kazanmasında, içinde yaşadığı toplumun değerlerine göre, yaptığı eylemlerin hangilerinin doğru, iyi, hangilerinin yanlış olduğunu algılamasına öğretmenin yardımcı olması çok önemlidir. Bu yüzden öğretmen, öğrenciye istenen davranışı öğretmeli, öğrencinin bu davranışı yapmasını izlemelidir (Satoğlu: 2008: 24).

2. LİSE ÖĞRENCİLERİNİN SINIF İÇİNDEKİ İSTENMEYEN DAVRANIŞ BELİRTİLERİ VE NEDENLERİ

Sınıflar, öğrenme-öğretme etkinliklerinin gerçekleştirilmesi amacıyla oluşturulmuş özel alanlardır. Bu alanlarda eğitimsel amaçlar gerçekleştirilir. Eğitimsel amaçların gerçekleştirilmesi için öğrenme sürecinde bir düzene gereksinim vardır. Bu düzeni tehdit eden her türlü değişken, sınıf içerisinde öğrenme sürecini olumsuz etkilemekte, kayıplara yol açmaktadır. Öğrenme düzeninin sağlıklı bir şekilde oluşturulması disiplin kavramı ve buna bağlı olarak kural kavramını karşımıza çıkarmaktadır (<http://sdu.edu.tr/diger/sinifyonetimi/dosyalar/s11.ppt>, 25.04.2015).

Öğrencilerin ders esnasında sınıf içinde dolaşması, birbirlerine bağırması ya da kalem, kağıt gibi maddeler atması, öğretmene ya da öğrencilere sözel ya da fiziksel saldırıda bulunması istenmeyen davranışlara örnek olarak verilebilir (Cipani, 1993: 2'den akt: Dağlı ve Baysal, 2012). Öğrencilerin yüksek sesle konuşması, izinsiz sırasını terk etmesi, ders süresince ilgisi olmayan çalışma yapması veya okuması, not yazma, şeker yeme, etrafa çöp atma, serbest çalışma veya gurup çalışması süresince fazla konuşma gibi örnekler nadiren meydana geldiğinde, sınıf etkinliklerine zarar vermediği veya öğrencilerin öğrenmesine ciddi müdahale etmediği için az önemli sorunlardır. Bu davranışlar, kısa sürdüğü ve bir veya birkaç öğrenci ile sınırlı olduğu sürece çok ciddi değildir (Aydın,2004: 329).

Bir öğrencinin çoğu zaman ödevini yapmaması, konuşurken sınıf kurallarına uymada sıklıkla başarısız olması, sınıfta dolaşması veya bazı çalışmalarını yapmayı reddetmesi gibi bir etkinliği bozan veya öğrenmeye zarar veren davranışlar da sınıfta görülebilir. Eğer bu davranışlar bir veya birkaç öğrenci ile sınırlı ise, ortaklaşa yapılmıyorsa, büyük fakat sınırlı etkisi olan sorunlardır. Öğrencilerin istedikleri zaman sınıfta dolaşmaları ve sürekli olarak konu dışında açıklamalar yapması gibi düzeni ve öğrenme ortamına tehdit eden az önemli sorunlar, artan ve yayılım gösteren sorunlar sınıfına girmektedir (Aydın,2004: 329).

İstenmeyen Davranışın Ciddilik Derecesi

Biraz ciddi → Çok ciddi

Sınıfta sakız çiğneme	Öğretmene karşı gelme	Hırsızlık
Ödevini yapmama	Duvarlara yazı yazma	Silah taşıma
Derse geç gelme kullanma	Dersi bölme	Uyuşturucu

(Kaynak: Aydın, 2004: 330)

Ortaöğretim kurumlarında sınıf düzenini bozan öğrenci davranışları (Bull ve Solity, 1996: 135-136; Erden ve Akman, 1995: 253, Sarıtaş, 2000: 72; Ünal ve Ada 2000: 40, AYTEKİN, 2000: 76'den akt: Satoğlu, 2008: 34-35):

- Derse devam etmeme veya derse geç gelme
- Derse hazırlıksız gelme, dersi dinlememe, başkasının ders çalışmasını ve dinlemesini engelleme
- Sınıfta uygun olmayan yer ve zamanda konuşma
- Arkadaşlarına, kendisine ve çevresine zarar verme
- Derste hayal kurma ya da ders dışı etkinliklerle uğraşma
- Sınıf kurallarına uymama
- Kopya çekme ve çektirme
- Saygısızlık
- Sıraya girmeme
- Anti-sosyal davranışlar sergileme
- Başkalarına bağırma, üzerine yürüme, tartaklama, tehdit etme, saldırma
- Makul eleştirilere düşmanca tepki gösterme
- Kırıcı ve küfürlü konuşma, sözel taciz etme
- Arkadaşlarına sahte ithamlar yöneltme, hile yapma
- Paylaşma eksikliği
- Sınıftan izinsiz ayrılmak, izinsiz dolaşmak
- Kibirli davranmak
- Başkasının eşyasını çalma, sigara ve sağlığı bozan bağımlılık yaratan ilaçlar kullanma
- Yalan söyleme
- Cinsel konulara aşırı ilgi

Öğrencilerin disiplin sorunlarına neden olmalarının başlıca sebebi olarak sıkılmaları gösterilmektedir. Öğrencilerin dersleri uzun süre oturarak dinlemeleri, öğretmenlerin farklı yöntem ve teknikler kullanmamaları öğrencilerin sıkılmalarına yol açmaktadır. Bazı öğrencilerin ise dikkat çekmek, tanınmak, fark edilmek istemeleri de disiplin sorunlarına neden olur (Sirkeci, 2010: 18).

Öğrencinin istenmeyen davranışlarının nedenleri arasında; okul, öğretmen ve aileler gösterilmektedir. Bir okulda, sınıflar çok kalabalık olabilir, eğitim programı öğrenciler için uygun olmayabilir, ödevler ilgi çekmeyebilir, öğretmenler sürekli şikâyet ediyor olabilir ve espri duygusundan yoksun olabilir, aileler çocukların eğitimine ilgisiz kalabilir ya da çocuklar ailevi problemlerini sınıfa taşıyabilir. Bu faktörlerin tümü öğrencilerin istenmeyen davranışlar sergilemesine katkıda bulunmaktadır (Baron, 1992: 9).

İstenmeyen davranışın nedenleri genel olarak;

- *aile,*
- *bilgi ve iletişim teknolojileri,*
- *okul,*
- *sınıfın yapısı ve ortamı,*
- *eğitim programı ve öğretim yöntemleri,*
- *öğretmen ve öğrenci gibi öğeler şeklinde sıralanabilir (Dağlı ve Baysal,2012: 261).*

Aile içerisinde güç kullanımına dayalı disiplin; çocuğu temel haklarından mahrum bırakma, fiziksel ceza uygulama, tehdit etme, korkutma, alay etme, sevgi göstermeme, çocuğu önemsememe, kardeşlerinden

ya da arkadaşlarından ayırma gibi uygulamaları içermektedir. Çocuktaki istenmeyen davranışın oluşumunda bu uygulamaların etkisi büyük olmaktadır (Sadık,2006: 7- 8).

Bilgi ve iletişim teknolojileri; çocuklar arasındaki şiddetin artmasından çoğu zaman televizyon sorumlu tutulmuştur. Son zamanlarda yarım saatlik bir çizgi film yayınında bile, en az 50 adet şiddet hareketi yayınlandığı saptanmıştır. Çocuk programları gözlemlendiğinde, çoğunda otoriteye karşı olarak sunulan kahramanlar, oldukça cazip ve yüceltici olarak sunulmaktadır. Televizyon ve gençlik ile ilgili yapılan 10 yıllık araştırmaları gözden geçiren bir çalışma, çocukların ergenlik çağına gelene kadar, televizyonda yaklaşık olarak 18.000 şiddet davranışı izlediğini saptamıştır (Curwin ve Mendler, 1999: 5’den akt: Dağlı ve Baysal,2012: 262).

Okul; okulun fiziksel özellikleri, öğrenci sayısı, kuralları, yönetim yapısı, sosyo-ekonomik durumu, öğretmenin sınıfta kalış süresi gibi birçok değişken sınıf içine yansiyarak öğrencilerin tutum ve davranışlarını etkiler (Başar, 2006: 19’den akt: Dağlı ve Baysal, 2012:262).Okulların oyun alanlarının, kantininin yetersiz oluşu, birçoğunda spor salonlarının, resim atölyelerinin bulunmaması, öğrencilerin enerjilerini boşaltabilecek etkinliklerin düzenlenmeyişi disiplin problemlerinin yaşanmasında etkili olmaktadır (Türnüklü, Zoraloğlu ve Gemici, 2001: 431).

Sınıfın yapısı ve ortamı; potansiyel birçok disiplin problemi, sıraların ve öğretim araçlarının uygun şekilde düzenlenmesiyle engellenebilir (Baron, 1992: 11). Sınıf içerisinde sıraların düzeni; öğrencinin bulunduğu yerden öğretmeni, öğrenme materyallerini, tahtayı ve etkin olan diğer öğrencileri rahat görmesini sağlamalıdır. Öğrenci sınıf faaliyetlerine etkin bir şekilde katılamazsa, öğrenme dışı faaliyetlerle ilgilenmeye başlayacaktır. Dolayısıyla, öğretmen de öğrencinin davranışlarını izleme ve onu etkin bir şekilde ders katma konusunda yetersiz kalacaktır (Öztürk, 2007: 156’den akt: Dağlı ve Baysal,2012: 262).Sınıfın fiziksel özellikleri, sınıftaki öğrenci sayısı, ısı, ışık, renk ve temizlik durumu öğrenci performansı üzerinde önemli ölçüde etkilidir. Fiziksel açıdan uygun olmayan bir ortamda, sınıf disiplin sorunlarıyla baş etmek kolay değildir (Sirkeci,2010: 22). Kalabalık sınıflar hem öğretmen hem de öğrenci üzerinde birçok olumsuz etkiler meydana getirmektedir. Öğrenme sürecinde verimin düşmesinin yanında öğretmen ve öğrencilerin psikolojik, sosyal ve sağlık sorunları yaşamasına yol açmaktadır. Birçok araştırma sonucuna göre sınıf mevcudunun 20’nin altında olması gerektiği belirtilirken ülkemizde 40-50 kişilik sınıflarda ders yapılmaktadır. Öğrenmeye ayrılması gereken sürenin büyük kısmı yoklamaya, sınıf disiplinini sağlamaya ayrılırken, kalabalıktan dolayı sınıfta oluşan gürültü öğretmen ve öğrencilerin sağlığını olumsuz etkilemektedir (Çınar, 2004’den akt: Sirkeci,2010: 24).

Eğitim programı ve öğretim yöntemleri; öğrenciler, genellikle kendi gereksinim ve beklentilerine uygun olmayan, eğitsel amaçlarına ulaşmalarında önemli olduğuna inanmadıkları, öğrenme güçlükleri çektikleri ve öğretmenlerin eleştirileriyle karşılaştıkları ve hiç takdir edilmedikleri derslerde sıkılırlar ve istenmeyen davranışlar sergilerler (Dağlı ve Baysal, 2012: 262). Programda ifade edilen amaçların gerçekleşmesi, kullanılan öğretim yöntemlerine bağlıdır. Öğrencilerin dersten kopmalarını, istenmeyen davranışlara başvurmalarını önlemek için öğretmen, öğretim yöntemleri konusunda birtakım önlemler almalıdır (Sarıtış, 2005: 71-72’den akt: Dağlı ve Baysal, 2012: 263).

Ortaöğretim yöntemi, disiplin olgusu ile doğrudan doğruya ilgili olan bir ögedir. Canlılık yaratmayacak bir biçimde uygulanan anlatım veya soru-cevap yönteminin, kayıtsızlık, bitkinlik, fısıldama, ders dışında konularla ilgilenme gibi bir takım olumsuz durumlara yol açar ayrıca soru-cevap, problem çözme, gösterme ve deney yapma tekniklerini konudaki yönergelere- uygun olacak biçimde kullanmamak okulda disiplinsizliğe neden olan önemli öğelerdendir (Bossing, 1995: 231 ve Aytuna, 1963: 288’den akt: Satoğlu,2008).

Öğretmen; sınıfta istenmeyen davranışlara neden olan öğretmen davranışlarını şöyle sıralamıştır; devamlı olumsuz ve otoriter olma, olaylara aşırı tepki gösterme, toplu cezalar verme, öğrencileri suçlama, net bir öğretim hedefi olmama, öğrenilmiş konuyu defalarca tekrarlama, ders esnasında çok fazla duraklama, tek bir öğrenciyle çok fazla ilgilenme ve öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını dikkate almamadır. “Öğretmenin kişiliği, deneyimleri, öğrencilere karşı tutumu, sınıf yönetimi konusunda aldığı eğitimin kalitesi sınıf içinde olumlu ortam yaratma becerisini etkilemektedir” (Jones ve Jones, 2007: 31’den akt: Dağlı ve Baysal,2012:263).

Öğrenci; öğrencinin bazı özellikleri, okulda disipline neden olan davranışların kaynağı olabilir. Öğrenci sınıfa gelirken kişilik özellikleri ve bulunduğu çevrenin özellikleri ile beraber gelir. Zayıf özgüven, yetersiz bilgi, öğrenme seviyesinin yetersizliği, fiziksel ve zihinsel engel gibi özelliklere sahip öğrenciler bir biçimde okul için sorun teşkil ederler (Dağlı ve Baysal,2012: 263).

Öğrencileri istenmeyen davranışlara yönelten bir başka sorun da sınav ve sınavlarda başarısız olma korkusudur. Sınav korkusu, öğrencilerde; stres, okula gelmeme, gerilim, hastalanma, uykusuzluk gibi sorunlara neden olmakta, bunlar da sınıfta disiplin sorunları meydana getirmektedir. Öğrenciler sınavlarla ve notla korkutulmamalıdır, sınav için değil öğrenmek için güdülenmelidir (Sarıtaş, 2000: 74'den akt: Sirkeci,2010: 19).

Disiplin olaylarının çıkmasının bir başka nedeni de çevre ile ilgili nedenlerdir: Çocuğun konuştuğu, görüştüğü kimseler, onun üzerinde büyük etki yaparlar. Arkadaşlarından kötü bir alışkanlık kazanmışsa, bu alışkanlık okulda disiplin sorunlarına yol açar (Başaran, 1985: 233'den akt: Satoğlu,2008). Ailedeki ekonomik koşulların bozukluğu ve eğitim anlayışının yanlışlığı da birçok disiplin sorununa neden olabilmektedir. Yeteri kadar geliri olmayan ve yeterli eğitim almamış ailelerden gelen çocuklar okula bir takım sıkıntılarla gelmektedirler, bunların en basit gereksinmelerini karşılayacak paraları olmayabilmekte, yanlış bir eğitimle kazandıkları kötü bir davranışı okulda da sürdürülebilmektedirler (Binbaşoğlu, 1981: 191'den akt: Satoğlu,2008).

3.OKUL YÖNETİMİ VE DİSİPLİN

Okul yönetimi ile okulda disiplin kavramı arasında önemli bir ilişki vardır. Okul yönetimi, yönetim uygulamaları ile etkin bir disiplin ortamı oluşturabileceği gibi, etkisiz ve başarısız, sorunlu bir okul ortamı da yaratabilir (Cemaloğlu,2007: 12). Okulun yaşaması, amaçlarını gerçekleştirme ve etkili olabilmesi, gerekse seçkin ve niteliklere sahip öğrenciler yetiştirebilmesi için okulda bu sonuçları gerçekleştirebilecek amaç, ilke, değer ve kurallar içeren bir düzene (disiplin sistemine) gerek vardır (Duran, 2011: 13).

Aşağıdaki okulların özellikleri, okulda disiplin sorunlarına neden olmaktadır (Gottfredson, 1989'den akt: Cemaloğlu, 2007: 12). Bunlar:

- Kurallar, öğrencilere açıkça ifade edilmemişse,
- Öğrenciler kuralların gerekçeleri üzerine ikna edilmemişse,
- Öğrenciler kurallara uymaya zorlanıyorsa,
- Öğrenciler kuralları bilmiyorsa,
- Okul yöneticisi ve öğretmenler, kuralların etkin uygulanması konusunda yeterli bilgiye sahip değilse,
- Okul yöneticisi kuralların uygulanması konusunda pasif tutumlar sergiliyorsa,
- Öğretmenler, okul yönetimi ve veliler arasında işbirliği yoksa,
- Öğretmenler duyarsız ve tutarsız davranıyorsa,
- Okulda öğretim uygulamaları yeterli değilse,
- Okulun kaynakları yetersizse

Etkili disiplin uygulamalarında okul yöneticisinin ve öğretmenlerin tutumları oldukça etkilidir. İyi hazırlanmış bir ders planı, öğretmenlerin sınıfta öğrenci davranışlarını etkin yönetmelerine ortam hazırlar. Öğretmen tutumları ve okul yönetiminin kararlılığı, okulda disiplin uygulamalarının istikrarlı bir şekilde yürütmesine katkıda bulunur. Eğer okul ortamında öğrenme önemli bir etken olarak görülüyorsa, iyi bir planlama yapılmalı hatta tüm ayrıntılar gösterilmelidir (Cemaloğlu,2007: 13).

Okul yöneticisi ve öğretmenin liderlik tarzları, onların kişisel özelliklerinin bir yansımasıdır. Bu kişilerin emreden, tenkitçi, sert, teşvik edici, yumuşak, dikkatli, şakacı, serbest bırakmayı seven vb. özellikleri, öğretilen konu, sınıf düzeyi, okulun politikası ve öğrencinin yetenekleri onun liderlik tarzını belirler. Okul yöneticisi veya öğretmen otoriter, demokrat ya da vurdumduymaz bir lider olabilir. Öğretmenin veya okul yöneticisinin liderlik tarzları okulun genel atmosferini ve öğrencinin davranışlarını etkilediği gibi, onun hangi davranış modelini tercih ettiğiyle de doğrudan ilişkilidir (Tertemiz, 2003'den akt: Cemaloğlu,2007: 13).

Meyers ve Pawlas'a (1989) göre okulda eğitici olmayan personelin disiplin uygulamalarının başarısında önemli rol oynadığını belirtmektedir. Öğrencilerle doğrudan etkileşimde bulunan bu kişilerin, disiplin uygulamalarını zamanla etkisiz hale getirebileceğini de belirtmektedir. Okulda geliştirilen disiplin kuralları, öğretmen, öğrenci, aileler ve toplumla paylaşılmalıdır. Kurallar sadece kâğıt üzerinde kalmamalı yöneticiler bu kurallara önce inanmalı, sonra onları etkin olarak uygulamalıdır. Disiplin uygulamaları zaman zaman değerlendirilmelidir. Yeni teknikler ve gelişmeler, uygulamalara yön verici olmalıdır. Okulun ve toplumun ihtiyaçları değiştikçe kurallarda da değişme sağlanmalıdır. Etkili yöneticiler, disiplin sorunları ortaya çıkmadan önce, önlem alan, çözen yöneticilerdir (Cemaloğlu, 2007: 15).

Okul yönetiminin disiplin sağlayabilmesi için velilerin de desteğini almalıdır. Eğer velilerin desteğini alamazsa disiplin uygulamaları sorunlu bir ortamda uygulanmak durumunda kalır. Veli,

öğretmen ve okul yöneticisi öğrencilerin eğitiminde işbirliği içerisinde çalışmalı ve işbirliği içerisinde çalışmayı başarabilirlerse, disiplin uygulamalarındaki başarıdan söz edilebilir.

4. ÖĞRETMEN VE DİSİPLİN

Bir araştırmaya göre öğretmenler, sınıfta eğitim-öğretime ayrılan sürenin %20'sini disiplin sorunlarını ortadan kaldırmaya yönelik harcamak zorunda kalmaktadırlar (Ada, 2003: 195'den akt: Sirkeci, 2010: 13). Topses'e (2000) göre, eğitimde disiplin sorunu olarak görülen gerginlik, dengesizlik, uyumsuzluk durumları, öğrencinin kendisinden, gelişimsel özelliklerinden, kişilik durumlarından ya da eğitim-öğretim koşullarının öğrenci beklenti ve gereksinimlerini karşılayamamasından kaynaklanan bir sonuçtur (Akt: Boyraz, 2007: 31). Disiplin anlayışı öğretmene göre değişebilir. Bir öğretmen için disiplin, sınıfa girdiğinde bütün öğrencilerin birer küçük asker gibi ayağa kalkmaları "oturun" demeyi beklemeleri olabilirken, bir başka öğretmen için önemli olmayabilir. Aslında burada öğretmen kendine saygı gösterilmesini istemektedir. Oysa saygı istenmez, karşı taraf saygıyı gösterir (Ergün ve Özdaş,1997'den akt: Kiroğlu,2010: 356).

Joseph Ciaccio öğrenciliğinde okulla arası pek iyi olmayan haşarı biriymiş. Kaderin cilvesi öğretmen olmuş ve sonra kendisi öğretmen olunca sınıfta söz dinlemeyen haşarı öğrencilerle başa çıkmak zorunda kalmış. Okuldaki diğer öğretmenlere sorun çıkartan bir öğrenci Joseph Ciaccio'nun sınıfında iyi bir öğrenci olarak davranmış. Bir gün Ciaccio sınıfındaki öğrenciye sormuş, "Herkes senden şikâyet ediyor; benim senden hiçbir şikâyetim yok, benim sınıfımda örnek bir öğrencisin. Nereden geliyor bu fark?" Öğrenci yüzünde saygılı bir gülümsemeyle, "siz farklısınız hocam, siz beni adam yerine koyuyorsunuz, öbür öğretmenler bana sanki değersiz bir atıkmışım gibi davranıyorlar," demiş. (Joseph Ciaccio, Totally Positive Teaching, 2004: 39-41'den akt: Cüceloğlu,2012).

Sınıfta disiplin sorunu olan bir öğrenciyi kendi davranışlarından sorumluluk alan bir insan haline getirmenin yolu, o öğrenciye koşulsuz saygıdır. Her insanın saygı duyulmaya gereksinmesi vardır. Okul müdürü ve öğretmenleri tarafından saygı duyulan çocuk oraya ait olduğunu, değer verildiğini hisseder. Bu his ona güç verir. Saygı duyulan çocuk bu gücü kaybetmek istemez (Cüceloğlu, 2012).

Topses'e göre, öğretmenler her ne kadar iyi yetişmiş olsalar bile, baskıcı bir ailede yetişmiş iseler, öğrencilerine baskıcı bir tutum sergileyebilirler. Bazı okullarda görülen öğretmenlerin bedensel cezaya başvurmaları, öğrencilere şiddet uygulamaları bunun basit bir örneğidir. Bu tür tutum ve davranışlar öğrencilerin kişilik gelişimlerini olumsuz yönde etkiler, öz saygılarını zedeler, girişimci olmalarını engeller ve istenmeyen öğrenci davranışlarına sebep olabilir (Çetin, 2002: 29'den akt: Sirkeci,2010: 14).

Öğretmen sınıfın her yerinde değilse, sınıftan haberdar değilse, öğrencilerle iyi iletişim kuramamışsa; bütün bunlar öğretmenin öğrenciler tarafından dinlenilmemesine, istenilenlerin yapılamamasına ve böylece disiplin sorunlarına neden olacaktır. Sınıfta boş zaman öğrenciyi istenmeyen davranışlar yapmaya sevk eder. Öğretmen sınıfta zaman yönetimini çok iyi bir şekilde ayarlamalıdır. Yapacağı etkinlikleri önceden planlamalı, zamanı geldiğinde etkinlikleri sırayla yapmalıdır. Önceden planlanmamış bir şekilde derse girildiğinde öğretmen ne yapacağını, ne anlatacağını bilemeyeceği için istenmeyen davranış meydana gelir (Sarıtaş, 2000: 80'den akt: Sirkeci,2010: 14). Öğretmenler, öğrencilere tavır alırlarsa, baskı yaparlarsa, üstünlük belirten davranışlar sergilerlerse, öğrenciler de öğretmenlerine tavır alırlar ve sürtüşmeler başlar. Bu durumda sınıftaki disiplin problemleri çözülemeyeceği gibi, öğretmen daha kötü disiplin sorunlarıyla da karşılaşabilir (Dilmaç, 2004: 388'den akt: Sirkeci,2010: 14).

Özyürek'e (1983) göre öğretmenin ders anlatırken hep aynı yöntemleri kullanması sınıfta monotonluk yaratacağından disiplin sorunlarına neden olur. Öğrenciye bilgi yüklemeye ağırlık veren yöntemler, öğrenciyi sürekli dinleyici duruma düşüreceğinden, öğrencilerin sıkılmasına, istenmeyen davranışlara yönelmesine neden olur. Anlatım yöntemini kullanan öğretmen, sınıfın sessizce kendisini dinlediğini sanırken, öğrencilerin bir kısmı başka şeyler düşünmeye, konuşmaya veya hayal etmeye yönelebilir. Çünkü insanların dinlemedeki dikkat sınırı düşüktür (Boyraz, 2007: 41'den akt: Sirkeci, 2010: 16).

Öğrenciler, öğretmenleri kendilerine rol model olarak alırlar; o yüzden öğretmenlerin de sınıf içerisinde ve dışarısında istenmeyen davranışlardan kaçınmaları gereklidir; örneğin bir öğretmenin sürekli ilk derse geç kalması öğrencinin gözünde itibarının zedelenmesine ve aynı davranışı öğrencinin de yapmasına neden olur. Öğrenci de bu durum "zaten öğretmen ilk derslere geç giriyor bende geç kalabilirim fikrini" doğurabilir. Ortaöğretim kurumlarında çok sık karşılaşılan bir diğer durum da öğrencinin okul tuvaletlerinde veya okul çevresinde sigara içmesidir. Öğretmenlerden kaynaklanan disiplin sorunu ise öğretmenlerin, öğrencilerin görüş açısına girebileceği ortamlarda sigara kullanmasıdır. Öğrenci, öğretmenini okul çevresinde sigara tüketiminde bulunurken fark ederse aynı davranışı kendisi de sergiler ve öğrenci

bunu savunma mekanizması olarak kullanabilir. Bu yüzden öğretmenlerin bu duruma çok dikkat etmesi gerekmektedir.

Sınıfta öğrenciler birbirleriyle yarıştırmamalı, işbirliği ortamı geliştirilmelidir. Eğer sınıfta yarış havası mevcut olursa bu durum öğrencileri yardımlaşmadan ve paylaşmadan, uzaklaştıracak, bu durum onların bencil birey olarak yetişmelerine neden olacak ve sınıfta disiplin sorunlarına neden olacaktır. Yarışma ortamında kazanan ve kaybeden öğrenci olacaktır. Her öğrenci kendi seviyesinde, çalışabilmelidir. Her öğrencinin ilgi, beceri ve yeteneklerine göre bir eğitim ortamı sağlanmaya çalışılmalıdır.

5. AİLEDE DİSİPLİN

Toplum, ailelerden oluşur. Bu nedenle, aile toplumun temeli olarak kabul edilir. Sevgi, saygı, gelenek ve görenek gibi değerler öncelikle ailede kazanılır. Aile; inançların, ahlaki davranışların, yardımlaşma, dayanışma ve paylaşma gibi değerlerin öğrenildiği yerdir. Aile kurumunun en önemli niteliği, sevgi odaklı bir ilişkiler dünyası olmasıdır. Bu yönüyle aile, bireyleri sevgi ve şefkatle toplumsal hayata hazırlayan bir okuldur (<http://aile.nedir.com/#ixzz3ZBZojeOe>, 04.05.2015).

Aile çocuğun sınıf içi davranışlarını etkileyen en önemli etmenlerden biridir. Çocuk bütün alışkanlıklarını, yaşam tarzını, olaylara ve hayata bakış açısını büyük oranda ailesinden alır. Çocuk çatışmaları çözme yöntemlerini, kullanacağı iletişim biçimini, boş zamanlarını nasıl geçireceğini, sorumluluk duygusunu, kendine güven gibi önemli benzeri becerilerin birçoğunu ana babasından, onları gözlemleyerek öğrenir (Yıldırım, 2010: 32).

Anne ve babanın farklı davranışlar içerisinde olması, öncelikle çocuğun olumsuz davranışlar geliştirmesini sağlayan unsurdur. Çocuğun çoğunlukla anne ya da babası tarafından korunması, diğerinin de farklı bir disiplin anlayışı ile baskıcı davranması çocukta çatışmayı körükler. Dolayısıyla çocukta dengeler bozulur ve rollerini oynamaya başlayan davranış değişiklikleri, pekişmiş yaşantılar haline dönüşür. Aile bireylerinin her birinin çocuğa yaklaşımlarında farklılık bulunması ise onun güvenlik duygusunu kazanmasına engel olduğu gibi, disipline ilişkin kuralları benimsemesini de güçleştirir. Böyle bir ortamda çocuğun öğreneceği tek şey kuralsızlıktır (Oktay, 1997'den akt: Duran, 2011: 12).

Doğan Cüceloğlu'na (2015) göre disiplin; çocuğun içinde yetiştiği aile ortamında disiplin olmalıdır; ailedeki herkesin, çocuk da dâhil, disipline ihtiyacı vardır. Birlikte yaşayan insanların ister aile, ister okul, ister şirket, ister şehir, ister millet olsun, disipline ihtiyaçları vardır.

İyi ve kötü disiplinden söz edebiliriz.

İyi türü, paylaşılan değerlerden kaynaklanan disiplindir. Ailede yaşayan değerler üzerine kurulu disiplin iyi disiplindir. Örneğin, hakkaniyet ailede çok önemlidir; kimse kimsenin hakkını yemez, özellikle güç sahibi anne ve baba bu konuda kendi aralarında olduğu kadar çocuklar arasında da çok duyarlıdırlar. Ailede biri, izin almadan, diğerinin rızası olmadan haksız yere diğerinin mekânını, zamanını, malını, parasını gasp ederse, ailedeki disiplin bunun hesabını sorar ve hak yerini buluncaya kadar sormaya devam eder. Ailede sağlığa özen gösterme yaşayan bir değerse, yeme içme, spor, uyku konusunda ailede bir disiplin vardır ve bu disipline en yaşlısından en gencine kadar herkes uyar. Uyulmazsa o kişiden hesap sorulur, bir açıklama istenir ve sonunda ne yapıp edilir, disiplin yerini bulur ve ailedeki sağlıklı yaşam bir değer olarak yaşamaya devam eder. Değerler üzerinde inşa edilen bir aile disiplininde aile üyeleri arasında güven vardır ve onun kadar önemli bir başka şey daha vardır; aile üyeleri arasında saygı. Saygı ve güven nasihatle, korkutup zorlama ile ailede veya herhangi bir toplumda oluşturulamaz. Saygı ve güven yaşayan değerler üstüne kurulu bir disiplin ortamında oluşur ve sürdürülür. Disiplinin kötü türü, otorite durumuna bulunanın egosundan kaynaklanan disiplindir. Böyle biri kendisi sigara içer, ailede kimsenin sigara içmesine izin vermez. Kimse kimseye bağırmayacak, asık surat yapmayacak, der, ama kendisi sürekli asık suratlıdır. Korkuya dayalı bu disiplin ortamında saygı ve güven gelişemez (Cüceloğlu, 2015).

Aile içerisinde anne baba arasında yaşanan gerginlikler çocuklara çatışma çözme yöntemleri konusunda kötü bir örnek olacağı gibi çocukları duygusal olarak derinden yaralar. Yaşanılan bu tür sıkıntılar öğrencilerin sınıf içi davranışlarını ister istemez etkilemektedir. Bu çocuklar sınıflarında çoğunlukla dalgın, ürkek, mutsuz olur, bazense huzursuzluklarını bastırmak için istenmeyen davranışlara yönelirler (Yıldırım, 2010: 33). Aileden kaynaklanan istenmeyen davranışlardan bir diğeri, anne ve babanın çocuklarını, evde sıkı kontrol altında tutması durumudur. Çocuklarının tüm bağımsız düşünce ve davranışlarını bastırmaya çalışan ailelerin bu tutumu; çocuğun kendisi ve çevresindekilerle çatışma yaşamasına neden olur. Evdeki isyan, sınıf ve diğer sosyal ortamlarda da kendini gösterir. Böylelikle öğrenci sınıf kurallarına, öğretmenine ve arkadaşlarına karşı gelme eğilimi içine girer (Mursal, 2005: 30'den akt: Sirkeci, 2010: 20).

Ailedeki ilişkilerin temelini, anne babanın birbirlerine karşı olan tutum ve davranışları oluşturur. Eşler arası ilişkiler gergin ve sürtüşmeli olursa, çocuklar için tedirgin ve güvensiz bir ortam yaratılır. Anne ve babanın geçimsizlikleri, aile içi kavgalar, çocukları derinden yaralar. Türk toplumunda yaygın aile tipi, geleneksel ve çekirdek aile tipleridir. Şehirleşme olgusuyla birlikte çekirdek aile tipinde hızlı bir artış görülmektedir. Hangi aile tipi olursa olsun, anne ve babanın aile içindeki tutum ve davranışları, çocuk ve gencin benlik ve kişilik gelişiminde son derece etkili olmaktadır. Özellikle özbenlik ve kişilik gelişimi açısından kritik bir dönem olan ergenlik döneminde, otoriter, sınırlayıcı ve engelleyici anne baba tutumları, bu dönemdeki ergen kimliğinin gelişmesine olumsuz yönde katkıda bulunurlar (Akar, 2007; 89'den akt: Yıldırım, 2010: 33).

Çocuklar, anne ve babalarını model alarak öğrenirler. Çocuklarına fiziksel şiddet ve sözlü saldırılarda bulunan anne babalar, çocuk için saldırgan modeli oluşturmaktadır. Saldırgan modeli gözleyen çocuk, arkadaşlarına nasıl saldırılacağını öğrenir. Ana babalarının bedensel güç ve sözel saldırılarına maruz kalan çocuklar, arkadaşlarıyla birlikte saldırgan davranışlı olma eğilimindedirler (Sirkeci, 2010: 21).

6. LİSE ÖĞRENCİLERİNİN İŞLEDİKLERİ DİSİPLİN SUÇLARI İLE İLGİLİ TÜRKİYE'DE YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Akpınar ve Özdaş'ın Diyarbakır ilinde 1990-2000 yılları arasında eğitim-öğretim yapan liselerdeki disiplin olaylarını cinsiyet değişkenine göre incelendiği araştırmasında, disiplin cezası almış toplam 1293 öğrenciden 758'ine (%58.7) "okuldan kısa süreli uzaklaştırma" cezası verilmiştir. İki kayıta ise ceza kısmı boş bırakılmıştır. Ceza alan 1293 öğrenciden 728'i (%96) erkek ve 30'u (%4) da kız öğrencidir. Öğrencilere verilen ikinci en büyük disiplin cezası "uyarma"dır (%17.6). Bu cezayı alan öğrencilerin de %96'sı erkek öğrenci, %4'ü ise kız öğrencidir. "Kınama cezası", öğrencilere verilen üçüncü en çok disiplin cezasıdır. Toplam 198 öğrenciye verilen kınama cezasında erkek öğrencilerin oranı %15.1, kız öğrencilerin oranı ise %2'dir. Araştırmanın yürütüldüğü liselerde, öğrencilerin istenmeyen davranışlarına verilen en ağır ceza, "tasdikname ile okuldan uzaklaştırma" dır. Bu cezaya çarptırılan öğrenci sayısı 26 (%2) olup, bunların tamamı erkek öğrencidir. Yine aynı Araştırmanın yürütüldüğü liselerde, sigara içmek veya bulundurmak, kopya çekmek, okul kurallarına uymamak, yaralayıcı alet bulundurmak ve örgütsel suçlar şeklinde ifade edilen disiplin suçunu işleyenlerin tamamının erkek öğrencilerden oluştuğu görülmüştür. Sözü geçen bu istenmeyen davranışların kız öğrencilerde hiç görülmemesi, disiplin suçlarında erkek ve kız öğrencilerin farklılaştığı şeklinde yorumlanabilir. Toplamda ise, disiplin suçu işlemede erkek öğrencilerin oranı %96.4; kız öğrencilerin ise %3,6'dır (Akpınar ve Özdaş, 2013:25).

Güneş tarafından İzmir ili merkezi ile ilçelerinde 1996-1997 öğretim yılında ortaöğretim kurumlarında ceza alan öğrenciler üzerinde yaptığı araştırmasında ilginç bir bulguya rastlanılmıştır. Genel liseler, Özel Anadolu-Fen liseleri, Mesleki -Teknik ve Ticaret Liseleri, Kız meslek liseleri, İmam Hatip liselerinde öğrenim gören toplam 19573 öğrenciden 483'ü (%2.4) disiplin cezası almıştır. Bu liselerde öğrenim gören öğrencilerin en yüksek oranda Kız Meslek Lisesi öğrencilerine (%3.4) en düşük oranda Özel-Anadolu-Fen Lisesi öğrencilerine (%1.1) ceza verildiğidir. Cezaların diğer lise türlerindeki oranları ise Genel Liselerde %2.7, Mesleki-Teknik-Ticaret Liselerinde %2.1 ve İmam Hatip Liselerinde %1.8 olarak bulunmuştur (Güneş, 1999). Öğrencilerin cezayı gerektiren disiplin suçları, "dersin düzen ve akışını bozmak" (%21.0) ve "okulda sigara içmek, sigara bulundurmak"tır (%14.0). Güneş'in incelediği önemli alt problemlerden biri de İzmir ili ortaöğretim kurumlarında ceza alan öğrencilerin yönetmeliğe uygun ceza alıp almadıkları, ilgili liselerin çeşidine göre önemli farklılık gösterip göstermediğidir. Bunun sonucunda öğrencilere verilen cezaların yönetmeliğe uygun olup olmaması çeşitli liseler arasında önemli farklılık göstermektedir. Özel-Anadolu-Fen Lisesi grubunda yer alan liselerde %81.0 gibi büyük bir oranda yönetmeliğe uygun olmayan cezalar verildiğidir. Bunun tersine İmam Hatip Liselerinde Yönetmeliğe uygun verilmeyen hiçbir ceza yoktur (%0.0). Kız meslek liselerinde yönetmeliğe uygun olmayan cezalar %4.2'dir. genel ve mesleki teknik ticaret liseleri grubunda yer alan liseler birbirine yaklaşık oranda (%8.8 ; %8.7) yönetmeliğe uygun olmayan cezalar verilmiştir (Güneş, 1999).

Güçlü 2004 yılında Kayseri ilindeki ortaöğretim öğrencileri üzerinde yürüttüğü çalışmada, erkek öğrencilerin, kız öğrencilere göre daha fazla suç işlediğini ortaya çıkarmıştır. Ayrıca disiplin cezası alan öğrencilerin başarı durumlarına göre dağılımı incelendiğinde ceza alan öğrencilerin %65'i başarısız öğrenciler, %28'i başarılı öğrenciler oluşturmaktadır. Yine aynı çalışmada disiplin suçu işleyen öğrencilerin türlerine göre dağılımına bakıldığında en fazla suçların sırasıyla kavga etmek, dersin akışını engellemek, izinsiz derse girmek, sigara içmek ile öğretmen ve yöneticiye saygısızlık olduğu sonucuna varılmıştır. Disiplin suçu işleyen öğrencilerin aldıkları en fazla disiplin cezası sırasıyla kınama cezası %36, kısa süreli okuldan uzaklaştırma %32.3 uyarı cezası %27.3 ve okuldan tasdikname ile uzaklaştırma %4.5 izlenmektedir.

Mercan tarafından Ortaöğretim okullarındaki disiplin cezaları uygulamalarının sonuçları ile ilgili görüşler incelemiştir. Bu araştırma 2000-2001 eğitim- öğretim yılında Adana merkez Seyhan ve Yüreğir'de bulunan 22 lise ve dengi okuldaki 217 öğrenci, 64 disiplin kurulu üyesi ve 67 yönetici üzerinde yürütülmüştür. Araştırmanın sonucunda okullarda en sık kınama ve kısa süreli uzaklaştırma cezalarının uygulandığı bulunmuştur. En çok cezayı genel lisede okuyan ve üçüncü sınıfta olan öğrencilerin aldığı, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla ceza uygulamaları ile karşı karşıya kaldığı, ceza alanların orta sosyo-ekonomik düzeyden geldikleri ve ortalama başarıya sahip oldukları bulunmuştur. Disiplin cezalarının en çok arkadaşıyla kavga etme ve dersin işleyişine engel olmaktan verildiği görülmüştür. Cezaların nedenleri daha çok öğrencilerin edindikleri olumsuz arkadaş ortamına bağlanmıştır. Okullarda disiplin cezası uygulamaları yerine öğrenciler önce bir sözle uyarılmayı beklerlerken yönetici ve disiplin kurulu üyeleri okul rehber öğretmeni ile işbirliğine gidilmesini önermişlerdir (Akt: Duran, 2011: 35).

Duran'ın (2011) Uşak ili ve ilçelerinde ortaöğretim okullarında yapmış olduğu araştırmasında okullarda yönetime yansıyan en fazla disiplin sorunları; okulda kavga etmek; okulda sigara içmek ve öğretmene saygısızlık olduğu sonucuna ulaşmıştır. Diğer önemli disiplin sorunları ise; törene katılmamak; dersin düzenini bozucu faaliyette bulunmak; okulda olduğu halde özürsüz derse girmemek; okulda tütün ve tütün mamulleri taşımak; kopya çekmek; öğretmene uygunsuz söz söylemek kaba ve saygısız davranmak; okul kurallarına uymamak; arkadaşlarına söz ve davranışla hakaret etmek gibi disiplin suçları yer almaktadır.

Yıldırım'a (2010) göre "Sınıf içi Disiplin Sorunları ile Ana Baba Tutumları Arasındaki İlişki" adlı araştırmasında öğrencilerin demokratik ve otoriter ana baba tutumları ile genel disiplin sorunları arasında ters yönde anlamlı bir ilişki bulunmuş, koruyucu istekçi ana baba tutumları ile genel disiplin sorunları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Öğrencilerin demokratik ana baba tutum puanı arttıkça genel sınıf içi disiplin sorunları azalmaktadır sonucuna ulaşılmıştır. Yani öğrencilerin okul kurallarına uyma ve istenmeyen davranışları sergileyip sergilememe konusunda ebeveynlerin tutumunun etkili olduğu görülmektedir. Güven'e (2006) göre demokratik bir aile ortamında çocukların haklarına saygı duyma, görüşlerine değer verme, kendileriyle ilgili kararlarda onları destekleme, onlara karşı açık ve dürüst davranma söz konusudur. Böyle bir tutum çocuğun kendine olan güvenini arttıracak, düşüncelerini ifade etmesini kolaylaştıracak ve onda kendine değer verildiği duygusu yaratacaktır. Bu da çocuğun okuldaki ilişkilerine ve başarısına olumlu katkıda bulunacaktır (Yıldırım, 2010).

7. DİSİPLİN SORUNLARINA KARŞI BAZI ÇÖZÜM YÖNTEMLERİ

Öğretmenlerin sınıf içerisinde disiplin sorunlarıyla karşılaşmaları kaçınılmazdır. Önemli olan bu sorunlara en uygun ve geçerli çözüm modellerini uygulayabilmektir. Etkili çözüm modeli, öğrenciden öğrenciye, sınıftan sınıfa disiplin sorununun niteliğini etkileyecektir (Habacı vd, 2013: 1955).

İstenmeyen davranışlara ilişkin yaklaşımlar şunlardır:

- ✓ **Müdahaleci Olmayan Yaklaşım:** Problem konusunda öğrenciyi bilgilendirerek, problemi ona çözdüren yaklaşımdır. Öğrencinin iyi niyetli ve güvenilir olduğunu, kendini kontrol etmesi gerektiğini, uygun fırsat verildiğinde bunu yapabileceğini varsayar.
- ✓ **Davranışçı yaklaşım:** Öğretmenin gerektiğinde güç kullanarak öğrenci davranışlarını biçimlendirmesi yaklaşımıdır. Davranıştan çevre sorumludur. Gözlem yapılır, kurallar belirlenir, uygun davranışlar ödüllendirilir, uygun olmayan davranışlar söndürülür, istenilen davranışlar kabul edilir.
- ✓ **Etkileşimci yaklaşım:** Davranışçı ve müdahaleci olmayan yaklaşımlar arasında yer alır. Öğretmen otoriteyi öğrencilerle paylaşır, öğrenci problemini çözmeye yeterli ama uzaman desteğine ihtiyacı olduğunu kabul eder. Sınıf kuralları birlikte konur, problemlere birlikte çözüm aranır (Özdemir,2011: 84'den akt: Çetin,2013:257).

Yıldırım ve Aktepe'ye (2004) göre disiplin sorunu çıkmasını önleyici etmenler şunlardır;

Planlı çalışmak: Yapılacak çalışma planıyla sınıf içinde oluşacak karmaşıklıklar önlenebilir ve öğretmen sınıftaki zamanını daha etkili kullanabilir.

Akıcı etkinlik: Öğrencilere "hiçbir şey yapmadan" geçirebilecekleri birkaç dakika süre tanınmamalıdır. Sınıftaki uygulamaların akıcılığı, disiplin açısından önemlidir. Çünkü dersin bölünmesi öğretmen ve öğrencinin dikkatinin bozulmasına ve ilgisinin dağılmasına neden olur (Terzi, 2002:1'den akt: Yıldırım ve Aktepe,2004: 4). Öğrenci göstermesi istenilen davranışlar konusunda öğretmenin tutarlı olduğunu bilirse öğretmenin iyi disiplin sağlama şansı daha fazla olur. Tutarlılık, sınıf ve okul kurallarını uygulamada çok önemlidir.

Tutarlılık: Öğrenci göstermesi istenilen davranışlar konusunda öğretmenin tutarlı olduğunu bilirse öğretmenin iyi disiplin sağlama şansı daha fazla olur. Tutarlılık, sınıf ve okul kurallarını uygulamada çok önemlidir.

Öğretmen kontrolü: Sınıfta neler olduğunun farkında olmak, önlemek için oldukça önemlidir. Dikkatli bir öğretmen, yardıma ihtiyacı olan öğrencileri fark edip onlara yardım eder ve öğrenci davranışlarını yapıcı şeylere yönlendirip istenmeyen durumların ortaya çıkmasını engelleyebilir. Öğretmen kontrol yaparken aynı zamanda öğrencilerin ne derece ilerlediklerini de öğrenebilir.

Kurallar belirlemek: Öğrenciler kurallara ihtiyaç duyarlar ve bunu isterler. Ayrıca kendilerinden neyin ve neden beklendiğini bilmek isterler. Öğretmen öğrencilere kurallara neden ihtiyaç duyulduğunu bir tartışma ortamı içinde anlatmalıdır. Öğrencilere kuralları kendilerinin oluşturmaları için fırsatlar tanınmalıdır Sınıf kurallarına, uygun öğrenci davranışlarını gösteren öğrenciler ödüllendirilmelidir. Öğretmen istedik davranışlar için öğrencilerine model olmalıdır. Öğretmen öğrencilere sevgi ve saygı ile yaklaştığında, öğrenciler de ona sevgi ve saygı duyacaklardır.

Öğretmenin sınıf önündeki duruşu: Genel kural öğretmenin sınıf önünde ayakta durmasıdır. Oysa bu kuralın değişmesi gerekmektedir. Grubuyla bütünleşmeli, fakat kontrolü elinde tutacak bir pozisyonda da olmalıdır. Grubun tüm üyelerini, aynı zamanda tüm öğrencilerin de kendisini görmesini sağlamalıdır. Eğer bu pozisyonu sağlayamazsa hem gerçek yöneticilik yapamaz, hem de konuşurken öğrencilerin dikkatlerini konuşması üzerinde toplamada güçlük çeker. Konuşurken oldukça sakın durmak ve dikkati çekmek için el ve kolları kullanmak genel olarak daha iyi bir yoldur.

Öğrencinin konuşmasının etkinliği: Hiçbir şey dersi monoton bir sesten daha çabuk mahvedemez. İyi konuşmacılar söylenecek bazı değerli şeylere sahiptirler ve onları nasıl sunacaklarını bilirler Oradaki her birey tarafından rahatça işitilebilirler. Seslerini önemli yerleri vurgulamak için yükseltirler. Dramatik etki için seslerini değiştirirler (ececiler.com:2004'den akt: Yıldırım ve Aktepe,2004: 5).

8. SONUÇ VE ÖNERİLER

Sınıfta istenmeyen davranışlar öğrenme ve öğretme sürecini, zaman yönetimini ve sınıf yönetimini olumsuz etkilemektedir. Öğretmenin öğretim ortamını iyi düzenlenmesinde ve içeriği öğrencilere kazandırmasında sınıftaki istenmeyen davranışlar önemli derecede rol oynar. Öğretimin iyi bir şekilde düzenlenmesini ve sürdürülmesi de sınıftaki istenmeyen davranışlar etkiler (Çetin, 2013: 256).

Bu yazıdan da anlaşıldığı üzere disiplin, öğrencinin öğretmeninin karşısında titreyerek ve korkarak durması veya öğrencinin sınıf içinde disiplinsizce davranışları karşısında öğretmenin ceza yöntemini kullanması ve öğrencilerine bağırması değildir. Disiplin öğrencinin başarısını arttırmak için sınıf içindeki ve dışındaki kuralları öğrenciye benimsetmesidir. Ayrıca disiplin öğrencinin istenmeyen davranışlarını azaltıp, öğrenciye istenilen davranışı kazandırmayı sağlayan bir araçtır. Disiplinsiz davranışların temelinde yatan en önemli sorunlardan biri aile olduğu söylenebilir. Çocuk ilk eğitimini ailede alır. Çocuğun kişiliğine yön veren ve onun davranışlarını şekillendiren ailedir. Dolayısıyla çocuğun sınıf içindeki istenmeyen davranışlarının temelinde ailesinden aldığı eğitim yatar.

Sınıfta istenmeyen davranışları engellemek için bazı öneriler:

- Rehberlik çalışmalarıyla sorunlu öğrenciler belirlenmeli bu öğrenciler görüşme ve telkinler sonucunda daha uyumlu öğrenciler haline getirilmelidir. Sigara içmek gibi kötü alışkanlıklara karşısında okullarda eğitici seminerler ve konferanslar düzenlenebilir (Akar, 2006).
- Öğretmenlerin hizmet öncesinde ve hizmet içi sınıf yönetimi konusunda iyi yetiştirilmesi gerekmektedir.
- Kurallar açık ve özel olarak ifade edilmeli, yazılmalı, öğrenci, öğretmen ve ailelere yazılı belge halinde verilmelidir.
- Okulda ve sınıfta disiplin kurallarının uygulanmasına uygun ortam hazırlanmalı ve kurallar uygulanabilir olmalıdır ve öğretmenler, davranış kontrol etmek için öfkelenmemeli, istenmeyen davranışları ortadan kaldırmak için disiplin kurallarını uygulamaya yönelik eylemde bulunmalıdır. Ayrıca bir öğrenci kurallara uyduğu zaman, öğretmen öğrenciyi takdir etmelidir (Cemaloğlu,2007: 14).
- Öğrencilerin kendilerini daha iyi ifade edebilecekleri bir öğrenme ortamı sunmaya çalışılmalı ve onların kendi ilgi ve yeteneklerinin ortaya çıkarılmasını amaçlayan ve ayrıca onların sorumluluk almalarına izin verilerek, öğrencilerin istenmeyen davranışlarını önlemeye yönelik bir okul gelişim modeli oluşturmalıdır. Disiplin suçlarını azaltmak için öğrenciler sosyal aktivitelere yönlendirilmelidir. Okullarda sportif ve kültürel çalışmalara ağırlık verilmelidir. Tiyatro, satranç,

spor ve fotoğrafçılık gibi faaliyetler öğrencilerin sosyalleşmesini sağlamakta disiplin suçlarından uzaklaşmalarına yardımcı olmaktadır.

- Sınıf içinde öğretmenin dersini anlatırken, derslerle ilgili aktiviteler uygulamalı, öğrencinin derse aktif katılımını sağlamalıdır. Öğretmenler, geleneksel öğretim metotlarından ziyade öğrenci merkezli bir eğitimi benimsemelidir.
- Öğrenciler, öğretmenlerini kendilerine model alırlar. O yüzden öğretmenin sınıf içinde ve sınıf dışındaki davranışlarına dikkat etmeli, tutarsız davranışlarda bulunmamalıdır.
- Öğrencilerin sınıf içindeki disiplinsiz davranışlarını azaltmanın bir yolu da okul-aile işbirliğidir. Okul yönetimi, rehber öğretmenleri ve sınıf öğretmenleri aile ile sürekli diyalog halinde bulunmalı ve veli ile okul arasındaki iletişim sağlanarak aileler bilinçlendirilmeli ve çocuklarının sınıf içindeki istenmeyen davranışlarını mümkün olduğunca azaltarak çözüm yolları bulmaya çalışılmalıdır.
- Öğrencilerin okula devamlılığını sağlamak ve öğrenci devamsızlıklarını azaltmak için öğrencilerin sosyal etkinliklere katılımı sağlanmalı ve onları yeni ortama alıştırmak amacıyla oryantasyon hizmeti verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Akar, Nilay (2006). *Ortaöğretim Kurumlarında Karşılaşılan Disiplin Sorunları ve Eğitim Yöneticilerinin Çözüm Yaklaşımları (Denizli İli Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Denizli Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akpınar, Burhan ve Özdaş, Faysal (2013). Lise Disiplin Sorunlarının Cinsiyet Değişkeni Açısında İncelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, s. 20-29
- Aydın, Bahri (2004). Disiplin Sorunları ve Çözüm Yöntemleri Konusunda Öğretmenlerin Görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 39, s.326-337.
- Baron, Eleanor (1992). *Discipline Strategies for Teachers*. Phi Delta Kappa Educational Foundation, Bloomington: Ind.
- Boyraz, Alper (2007). *İlköğretim Okullarında Görev Yapan Aday Öğretmenlerin Sınıfta Karşılaştıkları Disiplin Sorunları*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- Cemaloğlu, Necati (2007). Disiplin ile İlgili İlkeler ve Uygulamalar. *Milli Eğitim Dergisi*, 175 (36)
- Cüceloğlu, Doğan (2012). *Sayı ve Disiplin Sorunları*, <http://www.dogancuceloglu.net/yazilar/814-saygi-ve-disiplin-sorunlari>. Erişim tarihi: 26.04.2015
- Cüceloğlu, Doğan (2015). *Evde Disiplin*, <http://www.dogancuceloglu.net/yazilar/955-evde-disiplin>. Erişim tarihi: 25.04.2015
- Çankaya, İbrahim (2011). Sınıf Öğretmenlerinin Karşılaştıkları İstenmeyen Öğrenci Davranışları ve Bu Davranışlarla Başa Çıkma Yolları. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(2), s.307-31.
- Çetin, Barış (2013). Sınıfta İstenmeyen Öğrenci Davranışlarıyla İlgili Sınıf Öğretmenlerinin Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 14(1), s.255-269
- Dağlı, Abidin ve Baysal, Nigah (2012). İlköğretim Öğretmenlerinin Sınıfta Karşılaştıkları Disiplin Sorunlarının Nedenlerine İlişkin Görüşleri. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, s.259-271
- Duran, Cahit. (2011). *Ortaöğretim Okullarında Okul Yönetimine Yansıyan Disiplin Sorunları ve Okul Yöneticilerinin Çözüm Yaklaşımları*. Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Güçlü, Mustafa (2004). *Ortaöğretim Kurumlarında Disiplin Cezası Alan Öğrencilerin Sosyo- Ekonomik Yönden İncelenmesi (Kayseri Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Güneş, Yavuz (1999). *İzmir Liselerinde Disiplin Olayları ve Cinsiyet Faktörü*. Yüksek Lisans Tezi. İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Habacı, İbrahim; Tannıllı, F.Zümrün; Atıcı, Recep; Ürker, Abdullah ve Adıgüzelli, Fadime (2013). Sınıf İçi Disiplin Kurallarının Benimsenmesinde Öğretmen Rollerini. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(8), s.1953-1971.
- Kazu, Hilal (2007). Öğretmenlerin Sınıfta İstenmeyen Davranışların Önlenmesi ve Değiştirilmesine Yönelik Stratejileri Uygulama Durumları. *Milli Eğitim Dergisi*, 175
- Kıroğlu, Kasım (2010). Bir Meslek Olarak Öğretmenlik. Demirel, Ö ve Kaya, Z (Ed.). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Pegem Akademi.
- Sadık, Fatma (2006). *Öğrencilerin İstenmeyen Davranışları ve Bu Davranışlarla Baş Edilme Stratejilerinin Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşlerine Göre İncelenmesi ve Güvengen Disiplin Modeli Temele Alınarak Uygulanan Eğitim Programının Öğretmenlerin Baş Etme Stratejilerine Etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Adana Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sarpkaya, Pınar (2007). Yönetici, Öğretmen, Öğrenci ve Velilere Göre Resmi Liselerdeki Öğrenci Disiplin Sorunlarının Nedenleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22 (2).
- Satoğlu, Esra (2008). *Ortaöğretim Kurumlarında Öğretmenlerin Karşılaştıkları Disiplin Sorunları ve Baş Etme Yolları*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Sirkeci, Bahtiyar (2010). *Özel ve Devlet İlköğretim Okulları Birinci Kademesindeki Öğretmenlerin, Sınıf Yönetiminde Karşılaştıkları Disiplin Sorunları ve Yaklaşım Biçimleri*, Yüksek Lisans Tezi. Kayseri Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Türnüklü, A. Zoraloğlu, Y. ve Gemici, Y. (2001). İlköğretim Okullarında Okul Yönetimine Yansıyan Disiplin Sorunları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 27, s.417-441.
- Yıldırım, Bilal ve Aktepe, Elif (2004). Sınıf İçi Disiplin Algılamaları ve Disiplin Sağlama Araçları, XIII. *Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*. Malatya İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, s.2-14.
- Yıldırım, İsa (2010). *Sınıf İçi Disiplin Sorunları ile Ana Baba Tutumları Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi, Erzurum Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- <http://sdu.edu.tr/diger/sinifyoneti/dosyalar/s11.ppt>, *Disiplin Oluşturma ve Kural Geliştirme*, Erişim tarihi: 25.04.2015
- <http://aile.nedir.com/#ixzz3BZojeOe>, *Aile nedir?* Erişim tarihi: 04.05.2015